

Блазиус Клайнер

ИСТОРИЯ НА БЪЛГАРИЯ

Превод от латински Карол Телбизов

БЪЛГАРСКА ИСТОРИЯ

- © Блазиус Клайнер, *автор*
- © Иван Дуйчев, Теодор Борисов, *редактори*
- © Карол Телбизов, *превод от латински език*
- © Русанка Одринска, *коректор*
- © Александра Младенова, *графично оформление*

„БИ 93“ ООД
София, 2020 г.

ISBN: 978-619-7496-67-3

Това издание се реализира с подкрепата на:

Блазиус Клайнер

ИСТОРИЯ НА БЪЛГАРИЯ

София
2020

СЪДЪРЖАНИЕ

Блазиус Клайнер и неговата „История на България“	7
Първа част на Архива на провинция България	31
Предговор	32
Глава I	
За името, произхода, нравите и религията на древните българи	34
Глава II	
За земите, завзети от българите в Европа	36
Глава III	
За по-достоините за споменаване градове на България	38
Глава IV	
За народите, населявали България преди българите, и за тяхната религия	42
Глава V	
За многобройните нахлувания на българите в Европа, преди да се установят на определени и постоянни поселения	45
Хронологичен рег на князете и царете на българите от тяхното навлизане в Европа до падането на българското царство	210
Азбучен указател (Именен, географски и предметен)	235
Бележки	257

Блазиус Клайнер и неговата „История на България“

Скромният светогорски инок Паусий Хилендарски, автор на забележителната „История славянобългарска“, представя несъмнено една изключителна личност в българската действителност през последните три столетия. С неговата гореща защита на поробените през XVIII в. и охулен български народ и с неговото възвеличаване на българското минало като средство за събуждане на националното самосъзнание ние днес свързваме началото на нашето национално Възраждане. Това признание на огромната роля, която „родоначалникът на нашето Възраждане“ е изиграл в съдбините на българския народ, е напълно заслужено. То не бива обаче ни най-малко да помрачава погледа ни за всичко онова, което до Паусиевата епоха и до появата на бял свят на „История славянобългарска“ в 1762 г. може да се окачества като изява в по-малка или по-ярка степен на национално самосъзнание у българите. Съзнание за „свой рог и свой език“, стремеж към познаване на родното минало и употреба на своето национално име, обич към своя народ и към родната земя – всичко това са основни елементи на Паусиевото национално самосъзнание. Подобни прояви и частно интерес към националното минало обаче ние откриваме, ако и по-слаби и не така ярко изяснени, както у хилендарския монах, много време преди средата на XVIII в. у мнозина просветени и книжовни българи.¹

Специален интерес представят за нас опитите да се проучи и изложи по-сбито или по-обстойно, по-осведомено и просто въз основа на непълни и неточни знания българското минало. Без да се прави тук обстоен обзор на всички допаусиевски опити от страна на българи да изложат цялостно или поне частично националното ни минало, нека споменем някои писания от XVII в. като непосредни предходници на хилендарския книжовник и историограф. Един от най-видните представители на българското католическо движение през XVII в., софийският католически архиепископ, чипровчанинът Петър Богдан Бакшев (около 1601 – 1674) се проявява като добър книжовник, и то главно като пре-

¹ Подробноности вж. в Ив. Дуйчев. Прояви на народностно самосъзнание у нас през XVII в. – Македонски преглед XIII, кн. 2 (1942), с. 26 – 51. Вж. още Б. Цветкова. Опазване на българската народност и изяви на народностно съзнание през XV – XVIII в. В. Първи конгрес на Българското историческо дружество, I. С., 1972, с. 431 – 446.

водач на съчинения с религиозно съдържание.² Заедно с това той живо се е интересувал от историята на католическото движение в българските земи. Запазени са два кратки неговии исторически очерка върху историята на Охридската и Призренската църква.³

Известно е също, че той съставил една книга в десет глави, в която изложил историята на католическото движение в България от края на XVI в.⁴ Просветеният чипровски духовник се е старал, доколкото можем да съдим по запазените два неговии исторически очерка и по многобройни други писания, излезли от неговата ръка, например прочутия му доклад (релация) от 1640 г., в който дава обстоятелни описания за посетени от него градски и селски селища в България⁵, да постави историята на католическото движение у нас в рамките на общата българска история. Можем да предположим, че Петър Богдан е изложил заедно със сведенията за зараждането и развоя на българското католическо движение също и други сведения, отнасящи се изобщо до миналото на нашия народ. За по-далечното минало той е можел да разполага с писмени, ръкописни и вече обнародвани исторически извори, а за по-близки събития е говорел като съвременник или въз основа на живи тогава предания.

Трябва с оглед на всичко това само да се съжалева, че тази творба на главата на българското католичество през XVII в. не можа и досега въпреки всички дирения да бъде открита.⁶ Знае се, че тази „История“ е завършена към пролетта на 1667 г. Архиепископът направил опит да я обнародва в някоя от печатниците във Венеция, обаче разходите по нейното издание са толкова големи, че той трябвало да се откаже от своето намерение. Малко по-късно той представил ръкописа си на „Конгрегацията за разпространение на вярата“ в Рим с молба за нейното отпечатване. Тъй

² За подробности вж. в I. Dujčev. Il cattolicesimo in Bulgaria nel sec. XVII secondo i processi informativi sulla nomina dei vescovi cattolici. Roma, 1937, p. 40 – 41.

³ E. Fermendžin. Izprave god. 1579 – 1671, tičuće se Crne gore i Stare Srbije. Starine, XXV (1892), p. 187 – 191, 191 – 192. Срв. Ив. Дуйчев. Софийската католишка архиепископия през XVII в. Изучаване и документи. С., 1939, с. 39 и бел. 1; същият. Два исторически опита на архиепископ Петър Богдан Бакшев. Родина, 1/3, 1939, с. 162 – 163.

⁴ Н. Милев. Католишката пропаганда в България през XVII в. С., 1914, с. 117 – 118; Ив. Дуйчев. Софийската католишка архиепископия, с. 39, бел. 1. Моите досегашни усилия да бъде открит този труд не дадоха положителни резултати.

⁵ Оригиналният текст на тази написана на италиански език релация бе издаден от българския францисканин отец Eusebius Fermendžiu (Fermendžin). Acta Bulgariae ecclesiastica ab a. 1565 usque ad a. 1799. Zagrabiae 1887, p. 68 – 106; български превод заедно с някои обяснителни бележки вж. в Ив. Дуйчев. Описание на България от 1640 г. на архиепископ Петър Богдан. – В: Архив за поселищни проучвания, II/2, 1940, с. 174 – 210.

⁶ През 2017 г. в университетската библиотека в Модена е открит целият авторов ръкопис.

като работата се забавила, преди завръщането си в България той представил единствения препис от своето съчинение на един кардинал, чието име не е изрично посочено. Две години по-късно, както научаваме от едно писмо на самия Петър Богдан, с дата 5 август 1669 г., книгата е дадена за печат по поръка на „Конгрегацията за разпространение на вярата“ в Рим.⁷

Злополучният край на Чипровското въстание, избухнало през есента 1688 г.⁸, представлява прелом в историята на българското католическо движение. Неговото главно средище в българските земи – градчето Чипровец, е напълно разрушено и разграбено, жителите му са избити или прокудени по разни краища на българските земи и чак в откъснати области. Разселени във Влашко, Трансилвания, Магжарско и дори в Албания, тези бежанци и техните потомци продължили да живеят с традициите на своя народ и със спомените за своето национално минало. Първото полустолетие от пребиванието им в тези отдалечени от България области обаче представляло за тях твърде тежко време. Малцина от българските преселници са имали влечение и възможност през този тежък период от време да се занимават с книжовен труд и още по-малко пред грижите за настоящето да се заловят да проучват миналото на българския народ. Към средата на XVIII в. положението на преселниците от България вече изглежда стабилизирано и подобро. Успоредно с пробуждането на интерес към националното минало всред българите от родината, краен израз на което явление е именно съставянето от Паусий Хилендарски на „История славянобългарска“, подобен интерес се наблюдава и всред откъснатите от българските земи преселници и потомци на жителите от Чипровската покрайнина. В началните години на втората половина на XVIII в. тук е съставена една обстойна „История“ на българското католическо движение от Средновековието докъм средата на XVIII в. все в големите рамки на общата българска история.

⁷ Fermeñdžin. *Acta Bulgariae*, p. 280; „... Rendo gratie infinite a V(ostra) S(ignoria) Ill(ustrissi)ma, ch'habbia dato il ordine al Signor Pastrizio d'abbocarsi con Signor cardinale Altieri per quella mia scrittura, quale m avisa, che habbi havuto l'ordine da medesimo Signor Cardinale d'aggiustarla e di novo mostrarla al Signor cardinale, che la farebbe stampare. Per questo humilmente prego anco V(ostra) S(ignoria) Ill(ustrissi)ma si degni ancor lei spender in questo sua autorità et favorier questa opera per beneficio commune di queste parti, et io per questo et per molti altri beneficii ricevuti ne restarò obligatissimo servitore...“. За Giovanni (Girolamo) Pastrizio (1635 – 1708) вж. в Dujčev. *Il cattolicesimo*, p. 161; n. 1. По-нататък е упоменат „гържавният секретар“, кардинал Палуцо Алтиери, за него вж. посочванията у Dujčev, *op. cit.*, p. 167, n. 1, 171, 173 sqq.

⁸ За въстанието вж. статията на Ив. Дуйчев. *Чипровското въстание през 1688 г.* – В: *Чипровци 1688 – 1968. Материали от научната сесия по случай 280-годишнината на Чипровското въстание*. С., 1971, с. 17 – 30. Същият сборник съдържа богати материали във връзка с миналото на Чипровци.

Автор на този забележителен труд, обаче не е българин, а чужденец – францисканският монах Блазиус Клайнер (*Blasius Kleiner*). За живота и дейността на Клайнер притежаваме, за съжаление, оскъдни известия. Ако се съди по самото му фамилно име – Kleiner, би трябвало да се предположи, че той е произхождал от средата на немското население, обитаващо вероятно града Алвинц (днес Винцул де Жос в Румъния) или неговата околност. Като се изхожда от някои негови признания за връзката му с българските францискани от тази област, можем да допуснем, че Блазиус Клайнер още като младеж е постъпил в редовете на францисканската българска „провинция“ там като послушник, после като монах е отраснал и получил своето възпитание и образование и благодарение на това се свързал най-тясно с българските бежанци и техните потомци.

В уводната част към своето съчинение той не само сочи подбудите, които са го накарали да се залови да изложи миналото на българския народ и специално историята на българското католическо движение и на францисканската „кустодия“, а после „провинция“ у нас. След като изтъква трудностите във връзка с написването на една „История на България“, Блазиус Клайнер добавя: „Царство България, което някога е било най-цветущо, още не е имало писател, който да остави на потомството описани превратните съдбини на царството и на своя народ, прочут в света. Чуждите писатели, измежду тях главно гърците, които често са изпитвали мощта на българите, говорят за тях малко, и то само случайно. Смятам, че е станало така главно за това, че този извънредно войнствен народ, слабо загрижен за писмеността, е бил склонен повече да върши славни и достойни за споменаване дела, отколкото да ги описва“. Той заявява, че по негова преценка „чуждите и особено латинските писатели, бидейки отдалечени, са имали ограничени сведения за достойните за упоменаване преславни деяния на българите“.

Клайнер в същото време обвинява гърците, „които действително са имали отлични сведения за българите, които биха могли да оставят и на потомството, понеже понесли много злини от българите, то завистта им не е допускала те да кажат нещо похвално за този народ“. Тези писатели по негови думи „против волята си разказват за нанесените им щети, а, напротив, своите победи, които понякога са спечелвали над българите, много преувеличават и въздигат. И ако българският народ не е бил толкова войнствен, щото често да причинява извънредно големи затруднения на гърците [византийските] императори, гърците [византийските] писатели нито го биха споменали, но както премълчават

деянията на други народи, така биха отминали и делата на българите. Блазиус Клайнер признава, че намерил „малко, и то пръснати тук и там сведения за българите у различни автори“.

Той сметнал, че е потребно тези факти да бъдат събрани: „Сметнах за необходимо да ги събера грижливо и изложя в по-добър ред, така че с течение на времето някой друг, надарен с по-голям ум, подбуден от по-малко, отколкото настоящото усърдие, да пожелае да подхване започнатото дело с по-малко труд и по-голям успех и да го доведе до съвършенство“. Тук той дава някои сведения за самия себе си, чрез което обяснява и желанието си да се залови с проучване и излагане на историята на българския народ. „Немалък е срамът ми (нека си го кажа искрено) поради голямото невежество, с което досега работех за познаване на българските работи, виждайки се по Божие благоволение приет сред препочтените отци обсерванти на провинция България, учреден от серафическия отец свети Франциск, и почти като осиновено чедо на този предостоеен за хвала народ“.

За съжаление, никакви по-подробни и точни сведения не са добавени към това твърде общо признание. След като обяснява начина на подреждане на събраните от него исторически сведения, Блазиус Клайнер е сметнал за необходимо да каже две думи и за своя метод на работа: „Прочее, за да не ме укори някой напрасно и неоснователно, че съм създал нещо само измислено от мене, ще приложя не само имената, но и самите слова на писателите, освен ако не попречи понякога прекалената обширност“. Своя труд той посветил на „преславната майка“, именно българската францисканска „провинция“, и това „в знак на вечна признателност“.

Твърде малко може да бъде добавено към тези оскъдни автобиографични сведения на Блазиус Клайнер. Знаем прочее само това, че през 1762 г., следователно една година след завършването на неговия труд, Клайнер е игумен (абат) на българския францискански манастир в Алвини. Тъкмо това негово ръководно положение му е дало очевидно възможност да възложи на един от своите събратя, също от немски произход, на име отец Андрей Випфлер (*A. Wipffler*), монах от същия орден и вероятно негов връстник (починал през 1786 г.), да препише на чисто ръкописа. По-късно в продължение на три години, от 1764 до 1767 г., Блазиус Клайнер е „провинциален настоятел“ (*minister provincialis*) на българската францисканска „провинция“. През 1773 г. той отново поел тази важна длъжност и останал като „провинциален настоятел“ до 1776 г.⁹

⁹ C. Othmer: Studi Francescani, S. 3-a, a. III (XXVIII), nr. 3 (1931), p. 348.

Според запазените сведения¹⁰ в течение точно на един век като „предстоятели“ на българската францисканска „провинция“ са действали цяла редица добре известни духовници от български произход и някои потомци на чипровчани: например Иван Деянович (1683 г.), Иван Радоич (загинал мъченически непосредствено след Чипровското въстание), след като стоял начело на българската францисканска „провинция“ през 1686 – 1690 г., т.е. тъкмо по време на въстанието; отец Петър Данчич, предстоятел през 1690 – 1691 г. и също така загинал като „мъченик“; по-късно отец Марко Пеячевич от Чипровци (1691 – 1693), който е „предстоятел“ на провинцията и през 1700 – 1703 г., и т.н.

Това показва, че Блазиус Клайнер е успял да се издигне много високо в йерархията на българската францисканска провинция. Своя труд върху миналото на българския народ той е писал по всяка вероятност именно в Алвинския манастир. Тъй като в съчинението му са използвани доста голям брой, и то тъвърде редки книги, обнародвани до това време, трябва да се предполага, че в българския францискански манастир в Алвинц по онова време е съществувала богата библиотека или пък че Блазиус Клайнер е имал възможност да обиколи и други селища, за да работи в техните библиотеки. Спомен за библиотеката и за архива на Чипровския францискански манастир ни е оставил самият Блазиус Клайнер, който се е позовавал несъмнено и на разкази на по-възрастни свои събратя, които познавали положението преди въстанието в 1688 г. и непосредствено след него: *Haec unica infelix dies devoto et fideli populo Bulgarico omnem substantiam, cunctam supellectilem et universa assumpsit desiderabilia, quidquid per avos, proavos et abavos collectum pro perpetua servabatur memoria ab hearedibus, pessundedit. Haec inquam dies pauperulae provinciae nostrae archivum, et quidem ut ab aliquo antiquo patre sacerdotali fide in aliqua schaedda attestatum inveni, integrum cubile, seu conservatorium plenum manuscriptis annotationibus, variisque antiquitatibus cum sat pulchra bibliotheca sustulit. Haec die pretiosa per aliquot saecula collecta periere clenodia...*¹¹

Никополският католически епископ Антон Стефан пише в едно свое писмо от 30 януари 1689 г., изпратено от Виена, следователно само някол-

¹⁰ Othmer. Ibid., p. 347 – 348.

¹¹ „Този едничък и нещастен ген погуби цялото имуществото, всичките предмети и всичко желано на посветения и вярващ български народ, всичко, което беше събрано от него, прадеди и предци и се пазеше за вечна памет от наследниците. Този именно ген отне на бедничката наша провинция архива, и както намерих засвидетелствано в една бележка от един стар отец със свещеническа вяра, цяло ложе или зала, пълна с ръкописни бележки и най-различни стари предмети, заедно с доста хубава библиотека. В този ген бяха загубени ценности, събирани в продължение на няколко века...“ (Преводите от латински език във въвежението са дело на Димитър Драгнев).

ко месеца след разгрома на Чипровското въстание¹², че чипровските католици загубили при злополучния край на въстанието своята библиотека и архива си. Може обаче все пак да се предположи, че бегълците от опожарения и разграбен от турците Чипровец са отнесли със себе си нещо от тази библиотека и от архива си и в отвъддунавските земи.¹³

Събирайки сведения общо за българската история и специално за историята на българското католическо движение, Блазиус Клайнер вероятно е използвал също и някои донесени книги и архивни материали, които някога се съхранявали в Чипровския францискански манастир. От уводните думи на Блазиус Клайнер се вижда, от друга страна, че съставената от архиепископ Петър Богдан Бакшев история на българското католическо движение не само не е достъпна за него (по думите на самия Петър Богдан единственият екземпляр от нея се е намирал в Рим), но и нейното съществуване не е познато. Основната цел на Блазиус Клайнер е да изложи историята на българското католическо движение и по-точно на българската францисканска „кустодия“ и по-късно „провинция“.

Неговият труд носи гългото заглавие *Archivum tripartitum inclytæ provinciae Bulgariae, sub titulo Immaculatae Conceptionis beatæ Virginis Mariæ, Fratrum Minorum Regularis Observantiae sancti patris nostri Francisci, ex variis probatis authoribus pro futura memoria collectum, annuente A. R. P. Francisco Subotin ex-diffinitore et sanctæ theologiæ lectore, ac iterato ministro provinciali actuali, per R. Patrem Blasium Kleiner, ex-diffinitorem et sanctæ theologiæ lectorem, in conventu Al-Vincziensi ad sanctos apostolos Petrum et Paulum, anno a partu virgineo 1761-o, descriptum vero a R. P. Andrea Wipffler eiusdem ordinis et provinciae prædicatore, necnon recensiti conventus Al-Vincziensi actuali guardiano anno Christi 1764-to.*

Както се вижда от това заглавие, трудът е съставен в три части. След кратко въведение следва надсловът на първата книга, която е най-важна за нас, тъй като е посветена изобщо на историята на българския народ. Надсловът на тази първа книга гласи:

Pars prima Archivii Provinciae Bulgariae, in qua ortus, mores, religio gentis bulgaricæ, eiusque in Europam eruptiones ac ipsum Bulgariae Regnum cum præcipuis urbibus describitur, omniaque memorabilia tam politicum, quam ecclesiasticum statum concernentia, a Bulgarorum in Bulgariam adventu, usque ad annum Christi 1453, quo anno a Turca infestissimo christianorum hoste capta est Constantinopolis, recensentur et pro coronide elenchus omnium principum ac regum Bulgariae annectitur.

¹² Fermendžin. Op. cit, p. 304 – 305.

¹³ Срв. Дуичев. Софийската католичка архиепископия, с. 82 сл.

След тази първа книга на съчинението, която наброява 207 страници, следва надсловът на втората книга, посветена специално на историята на католическото движение в България и на францисканската „кусто-дия“, по-късно издигната в „провинция“. Ето какво гласи той:

Chronologiae tripartitae fratrum Minorum sancti Francisci observantium provinciae Bulgariae immaculatae Conceptionis B. Mariae V(irginis), pars secunda, referens ortum, progressum Custodiae ac Provinciae Bulgariae, ejusque vicissitudines ac damna perpessa, necnon fratres, qui pro Christi nomine sanguinem suum fuderunt, aut a Turcis, Tartaris laesi, vulnerati et capti fuerunt. Item viros illustres officiis et dignitatibus ecclesiasticis conspicuos ac numerum omnium pie in Domino fratrum defunctorum tum intum extra pestem, cathalogum (!) omnium ministrorum provincialium. Tandem omnes conventus, residentias et parochias in Regno Bulgariae, Principatu Valachiae et Bannatu possessas et ammissas, ac descriptionem singularum conventuum, residentiarum, parochiarum et capellaniarum, quibus pro tempore gaudet. Collecta a R. P. Blasio Kleiner, sanctae theologiae lectore et diffinitore ejusdem instituti et provinciae alumno anno Domini 1763, annuente adm (odum) r(everen)do patre Francisco Subotin ex-diffinitore, sanctae theologiae lectore, et iteraro actuali ministro provinciali.¹⁴

Както се вижда от прегледа на тази втора част¹⁵, в нея са събрани редом с фактите за историята на францисканите в България също и множество такива за българската история, поради което и тази втора част от труда на Блазиус Клайнер би заслужавало да бъде издигната. Известно е, че съществува и друг ръкопис от съчинението на Клайнер¹⁶ и този ръкопис, както изглежда, е трябвало да съдържа третия дял от съчинението, обаче преписвачът не е успял да довърши работата си. Така ние не при-

¹⁴ „Втора част на триделната хронология на братята минорити [спазващи правилото] на св. Франциск за историята на българската провинция, [именуема] на непорочното зачатие на Блажена Дева Мария, представяща възникването и развитието на кустодия и провинция България и нейните прежеждия и понесени щети, както и братята, които проляха своята кръв в името на Христа, или бяха оскърбени, наранени и пленени от турци и татари. Представя също и знаменитите мъже, забележителни със своите църковни длъжности и почести, броя на всички благочестиво упокоили се в Господа братя, било заради чумата или не заради нея, каталог на всички провинциални служители. Също и всички манастири, седалища и парохии в Българското царство (кралство), Княжество Влахия и Банат, притежавани и иззубени, и описание на отделните манастири, седалища, парохии и капеланства, на които в момента [провинцията] се радва. Събрана от достопочтения отец Блазий Клайнер, лектор по пресветото богословие и дефинитор, възпитаник на същия институт и на провинцията, в лето Господне 1763 г., с твърдото съгласие на достопочтения отец Франциск Суботин, бивш дефинитор, лектор по пресветото богословие и наново днес провинциален настоятел.“

¹⁵ Othmer. Ibid., p. 341 – 356.

¹⁶ Othmer. Ibid., p. 356.

тежавме никакъв препис от третата част от съчинението на Блазиус Клайнер. Първите два дяла от неговата книга се намират в оригиналния препис на о. Андрей Виплер, в ръкопис, съхраняван в Архива на францисканската провинция Св. Йоан Капестран в Будапеща.¹⁷

Написан на обичайния и употребяван в книжнината на католическата църква латински език, трудът на Блазиус Клайнер не е намерил, както изглежда, широко разпространение. Едва през втората половина на XIX в. той бива открит от неколцина изследователи на историята на францисканския орден и те извличат по различни поводи по-големи или по-кратки откъси от него и ги обнародват или пък просто използват някои събрани в него сведения. Доколкото е възможно да се установи, за първи път това съчинение бива използвано от българския францисканец Евсевий Ферменджин към края на 80-те години на миналия век. Отец Ферменджин е имал подръка ръкописа от Будапеща и е дал госта голям брой извадки от него.

Няколко години по-късно видният историк на францисканския орден отец Марчелино да Чивеца на свой ред използва съчинението на Блазиус Клайнер и също дава някои извадки от него и използва събрани там сведения за францисканското движение в българските земи.¹⁸ Покойният проф. Любомир Милетич също попада на този ръкопис (ръкопис „Ortus et progressus provinciae Bulgariae“) и го използва, като привежда от него различни сведения.¹⁹ Доколкото може да се съди по дадените от Милетич извадки и посочвания, той насочил вниманието си главно към втория дял от съчинението на Блазиус Клайнер, в който са събрани сведения за историята на францисканското движение у нас през епохата на турското владичество. Ако и покойният наш учен да се е ограничил с едно твърде общо посочване – той говори неколккратно за „будимски ръкопис“, – няма никакво съмнение, че става дума за същия ръкопис, който става широко известен в по-ново време. Той сочи, между другото, също и едно писмо на Блазиус Клайнер като наместник на българската францисканска провинция от 1767 г.²⁰

¹⁷ Othmer. Ibid., p. 339.

¹⁸ Marcellino da Civezza. Storia universale delle missioni francescane, VII, parte III (Firenze 1894), p. 714 sqq, 719 sqq, passim.

¹⁹ Л. Милетич. Заселение на католишките българи в Седмизрагско и Банат. – В: Сборник за народни умотворения, наука и книжнина, XIV, С., 1897, с. 324, бел. 1; с. 326, бел. 1; с. 336, бел. 2; с. 338, бел. 1; с. 361, бел. 1 и 2; с. 363, бел. 1; 405 – 406) извадка на текста на документ от 10 септ. 1716 г.); 445 № XX (писмо от 8 февр. 1729 г. според същия ръкопис „в архивата на францисканския манастир в Будин-Пеша“).

²⁰ Л. Милетич. Пос. съч., с. 350, бел. 1. Според покойния учен това писмо на Блазиус Клайнер е „цитирано в един ръкопис, озаглавен Descriptio parochiae et residentiae Kőrösbanyensis, който се намира в архивата на францисканския манастир в Будим“.

Прегговор

Стори ми се, че навлизам в осеян с тръне и изпълнен с бодли лес, когато ми гоиде наум да изложи накратко поредицата от достойните за споменаване дела на Царство България не само поради това, че работата ми изглеждаше извънредно трудна, тъй като Царство България, което някога е било най-цветущо, още не е имало писател, който да остави на потомството описани превратните съдбини на царството и на своя народ, прочут в света, но и защото чуждите писатели, измежду тях главно гърците, които често са изпитвали мощта на българите, говорят за тях малко, и то само случайно. Смятам, че е станало така главно затова, че този извънредно войнствен народ, слабо загрижен за писмеността, е бил склонен повече да върши слави и достойни за споменаване дела, отколкото да ги описва. На второ място е станало, както лесно можем да се досетим, поради тази причина, че чуждите и особено латинските писатели, бидейки отдалечени, са имали ограничени сведения за достойните за упоменаване преславни деяния на българите; а пък гърците, които са имали действително отлични сведения за българите, които биха могли да оставят и на потомството, понеже понесли много злини от българите, то завистта им не е допуснала те да кажат нещо похвално за този народ, но против волята си разказват за нанесените им щети, а, напротив, своите победи, които понякога са спечелвали над българите, много преувеличават и въздигат. И ако българският народ не е бил толкова войнствен, тъй често да причинява извънредно големи затруднения на гръцките императори, гръцките писатели нито го биха споменали, но, както премълчават деянията на други народи, така биха отминали и делата

на българите. При все това немалко бяха съображенията, от които се виждах подтикнат да завърша не без забавяне зряло обмисленото дело. Поради това прочее, че намерих малко, и то пръснати тук и там сведения за българите у различни автори, сметнах за необходимо да ги събера грижливо и изложя в по-добър ред, така че с течение на времето някой друг, нагарен с по-голям ум, подбуген от по-малко, отколкото настоящото усърдие, ще пожелае да подхване започнатото дело с по-малко труд и по-голям успех и ще го доведе до съвършенство. Освен това немалък е срамът ми (нека си го кажа искрено!) поради голямото невежество, с което досега работех за познаване на българските работи, виждайки се по Божие благоволение приет сред ордена на препочтените отци – обсерванти на провинция България, учреден от серафическия отец св. Франциск, почти като осиновено чадо на този предостоеен за хвала народ. И така реших с цялата си душа да се отдам на завършването по надлежния ред на гореказания труд, който сметнах за нужно да разделя на три части. В първата от тях за по-добро разбиране на следващите ще изложя по глави нещо за името, произхода, нравите, вярата и самия облик на гревна България, а другите сведения ще изложя последователно по години в колкото се може по-добър ред. Прочее, за да не ме укори някой напразно и неоснователно, че съм създам нещо само измислено от мен, ще приложя не само имената, но и самите слова на писателите, освен ако не попречи понякога прекалената обширност. Във втората част пък се излагат идването на братята минорити, обръщението на българите [в католичеството], началото и разцветът на провинция България, апостолските трудове и плодовете от обръщението, преследванията и бедствията, претърпени от тях. Описват се също поотделно всички манастири и седалища, които с течение на времето са били придобити или загубени, или пък понастоящем са обитавани. Накрая пък са добавени два списъка, които могат вечно да бъдат допълвани: първият – на всички провинциални настоятели, а вторият – на всички братя, починали било в провинцията, било извън нея. Третата част пък ще съдържа хронологията на всички събития от 1454 г. насам, описани вкратце. Прочее тази скромна дан на моите залягания отдавам и посвещавам на преславната си майка, моята провинция, най-смирено в знак на вечна признателност.

ГЛАВА I

За името, произхода, нравите и религията на древните българи

Тъй като надлежният метод за разглеждане на въпросите изисква да се говори първо за имената и после за самите неща, затова, като ще говоря за делата на българите, сметнах, че трябва по-скоро да се изследва тяхното име, отколкото безпорядъчно да пристъпя към другите неща. Че българите не всякога са били назовавани от авторите с това име, е извън всякакъв спор¹, понеже от Никифор², така и от Теофан³ (главно когато споменава за нанесеното им поражение край града Галата⁴ от полководеца Велизарий⁵, където някога са били нахлули) се наричат било *оногундури*⁶, било *котригури*⁷, било *контраги* и споменава, че българите са били от две племена, именно *оногундури* и *контраги*, вероятно от различните части на областта, които са обитавали. Понякога биват наричани и *трибали*⁸, поради това, че са заемали поселенията на трибалите. След това се наричат *волгари*, *бугари* или *пулкари*⁹, които имена поради различното произношение на писателите е ясно, че са претърпели не толкова значително изменение на буквите. Най-накрая Йосиф Иннокентий Десериций¹⁰, духовник от „Ордена на благочестивите училища“, пише в „Начало и предци на унгарците“, че българите са били трибали, обитавали около крайнините на Дунава. Тъй като обаче хуните, по онова време техни съюзници и бойни другарци, са били наричани на своя език *болгар*, сиреч съгражданин и съплеменник, поради това на тяхно наречие са били назовани *трибали*, *полгари* и *тулгари*.

За името на българите
2

Произход на българите

Обаче, макар че лесно мога да се съглася, че българите често сключвали военен съюз с маджарите, смятам все таки, че те са взели името си от другаде, а не от унгарците и поради това без страх твърдя в съгласие с Кедрин¹¹: че българите са народ, произхождащ от скитските земи на север от Черно море и воят името си

от преславната река *Волга* и са били наричани отначало волгари или вулгари и после българи, това име е било за тях наследствено и най-употребявано, както може да се види у Йовий¹², Луций¹³, Йорданес¹⁴, Кромер¹⁵ и гр. Теофан¹⁶ също цитира от [Монте] касинския монах, който живял към 855 г. от Хр, че Велика Булгария или Волгария била разположена на север около р. Волга. Не е в противоречие това, което твърди [Константин] Багренородни¹⁷: че българите обитавали съседни на печенегите земи, които се мият от водите на реките Днепър и Днестър, сиреч на Бористен или Днепър. Това с нищо не опровергава горното мнение, тъй като една и съща област в различните си части може да има много реки, които я пресичат или само граничат с нея, но които може да бъде описана. Нека се прибави и това, че често една и съща река има у авторите различни имена и следователно авторитетът на [Константин] Багренородни не ни кара да подхвърлим на съмнение казаното по-горе и основаващо се на авторитета на мнозина [автори]. Смятам обаче, че съм казал достатъчно вече за името и произхода на българите.

Що се отнася до нравите и вярата на българите¹⁸, тъй като те са били воинствен народ, равен, ако не и по-горен от другите народи, и всички удостоверяват това, а главно византийските императори, които твърде често са изпитвали тяхната опитност във водене на война не без огромни поражения и загуби на свои [войски], няма никой, който да не твърди, че на старите българи не е липсвало нищо от варварщина, суеверие, иконопоклонство и поклонение към мними богове, което е било нещо общо и на много други племена от онова време. Следователно и те самите са били жадни за проливане на човешка кръв, алчни да се обогатят с чужди блага и да показват различни зрелища на жестокост, както ще проличи достатъчно от това, което ще се каже по-нататък. И това не е никак за учудване, тъй като не само този, а и почти всички други народи са били по-свирепи от вълци и лъвове, догдето, приведени под благото иго на спасителната вяра Христова, не станали по-кротки от агнета.

ГЛАВА II

За земите, завзети от българите в Европа

- 4 Преди да говоря за нашествието на българите в Европа, наложително е по-напред да се спомене за завзетата от тях нова родина, за да мога по-лесно след нейния преглед да проследя тяхното навлизане и останалите неща.
- Описание на Разположена е тази област, на която отпосле новите Мизия заселници – българите – са дали името България, в Moesia, която област според Волтеран¹⁹ не е търговска с Mysia, защото *Mysia* е азиатска област, разположена при Моротила. После една Мизия е Горна, а другата Долна; Горната обхваща Сърбия, а Долната, завзета от българите, била наречена *България*²⁰.
- Разположение на На изток тя граничи с Черно море, на запад със Сърбия, България на юг с планината Хемус²¹, на север с Молдавия; отделя се чрез река Цибрус²² от Сърбия и чрез Дунава от Влашко.
- Каква е големината на България Дължината на това царство от р. Морава, някога Неса²³, Черно море е 60 германски мили. А що се отнася пък до ширината, между Дунава и планините на Тракия, не може да се установи с равен брой мили, защото в началото има ширина 20, в средата 10, на края при устието на Дунава почти 40 мили. Някога тази област е била много по-обширна и се е разпростирила далече отвъд Истър или Дунава.
- 5 Що се отнася до особеностите на тази земя²⁴, тъй като е заобиколена с планини, тя е надарена с благодатни дъждове и чист въздух, радва се на реки и потоци, хвалени не само със здравословността на своите води, но и забележителни със своето изобилие на риби, не за пренебрегване. Между тези реки се намират прелестни ливади, извънредно плодородни поля, издигащи се надлъж

и нашир хълмове, даващи на хората много жито, добро-
качествено вино, изобилна трева за храна на добитъка.
Нито пък липсват гори, в които изобилстват елени,
глигани, сърни, зайци и всякакъв вид дивеч и диви птици,
които най-щедро служат не толкова за необходимите
нужди, колкото за развлечение. Излишно даже би било
да се разпростираме в хвалби за тази извънредно плодо-
родна земя, която има толкова свои хвалители, колкото
със своята красота ободрява пътниците, съзерцаващи
я само бегло с очи, но където, уви! вече всичко е запус-
тяло и плодородната почва е лишена от гължимата ѝ
обработка. Нека никому не се види чудно, че само споме-
нът за любимото на всичко отечество и днес кара пре-
достойните му за всяко съжаление и все още прокудени
от него чеда да въздишат по него от гън душа. За да се
получи обаче по-пълна представа за България, в следва-
щата глава ще опишем общините и градовете, чрез кои-
то някога е процъфтявала.

ГЛАВА III

За по-достоините за споменаване градове на България

Описание на град
Охрид

I. Измежду всички градове на Царство България заслужено първо място се отдава на *Охрид*²⁵, както поради изключителната похвала от страна на географите, която се отдава на този град поради това, че е бил престолнина на българското царство в продължение на много години, така също и затова, че някога е бил за гърците най-страшният измежду другите градове на царството. Наричал се е някога този град *Пребелис*²⁶ и *Юстиниана*²⁷, по името на родения в него император Юстиниан, от чието рождение [градът] е започнал да се слави с това име. Освен това от папа Вигилий²⁸ е бил прославен с най-висша архиепископия или екзархия, на която след разрушаването на Сирмиум е подчинил различни провинции, някога подвластни на Солунската църква.

6
Бил е седалище на
архиепископи

II. Видин, иначе Воден или Видина²⁹ или, както Халкокондулас³⁰ чете, *Бидена*; според Марий Нигер³¹ пък и други древни автори *Виминациум*³², за който има открит край Улпия Траяна нагнис в Грутер³³ по бележки на Lazius и Clusius: Aurelio Constantio EQ. R. DEC. COL. VIMIN. = чети: Equiti Romano Decurioni Coloniae Viminacensis. При все това унгарският летописец, хвален от мнозина заради литературната си ерудиция, разграничава *Виминациум* от Видин и го поставя по средата между *Трикорниум* и Монс Ауреус според казаното от Евтропий (гл. 13) за Диоклециан³⁴: „Победи Карина в голям бой при Маргус, между Виминациум и Монс Ауреус“. Останалото, което трябва да се спомене за Видин, ще кажем на съответното място, когато дойде ред до 1390 г.

Виминациум

Дунав сменя
името си

III. *Аксиопол*³⁵. Следва да се спомене между крайдунавските градове, макар че днес само името му съществува.

В Tabula Theodosiana³⁶ и в „Итинерария“ на Етникус³⁷ се поставя между Суцидава³⁸ и Котидава³⁹ или Калидава. Според Птолемей⁴⁰ трябва да се каже, че при този град Дунав променя името си в Истър: „От Аксиопол – казва той – до Черно море и устието Дунав се нарича Истър“. Други твърдят, че тази главна европейска река сменя името си при Тауринум или Белград⁴¹. Всички обаче са единодушни в това, че тази река в източна посока се нарича Истър, а в западна – Дунав.

IV. Дионисопол⁴², който някога преди изването на българите е бил прочут град в Мизия, но днес от него съществуват слаби следи, малък град, разположен край рекичката Туса при вливането ѝ в Черно море.

Дионисопол

V. Истропол или Хистриполис, Истрос и Истра⁴³, днес наричан на варварския говор на местните жители Кюстенджие, по свидетелството на Марцелин⁴⁴ „е бил някога много мощен град“.

Истропол

VI. Марцианопол, обикновено Преслав⁴⁵, наричан така като някакъв прочут град. Първото си име този град е получил от император Траян в чест на сестра му Марциана.

Марцианопол

VII. Месемврия⁴⁶, който по старите монети и както може да се види у Херодот, се нарича Месемврия, е бил разположен край брега на Черно море по свидетелството на Плиний, който казва:

Месемврия

7

„Там, където планината Хемус⁴⁷ се спуска с обширното си било към Черно море, накрая имаше град Аристееон, а сега на брега е Месемврия“. Този град е бил епископско седище според списъците към географския труд на Емануил Склестрат.⁴⁸

Била е епископско седище

VIII. Никопол⁴⁹ с прибавка „край Истър“ за разлика от другия град Никопол, който е разположен край тракийската река Нестос. На турски се нарича Нигеболи. Случилото се там с императора Сигисмунд ще бъде разказано към 1396 г.

Никопол

IX. Силистра⁵⁰. Крепостен град край Дунава, за чиято обсада от турския султан Баязид ще говорим на съответното време и място.

Силистра

Романциана	X. <i>Романциана</i> или <i>Ремесиана</i> ⁵¹ : лежи между Ниш и София. В него е роден св. Никита ⁵² , апостол на Стара и Нова Дакия.
София	XI. <i>София</i> , иначе обикновено <i>Триадица</i> , разположен край р. Бояна или Искър ⁵³ . Името си води от храма „Св. София“ ⁵⁴ , не този, който е в Цариград, а който е построен в него.
Град Сердика	XII. <i>Град Сердика</i> ⁵⁵ , чиито развалини още могат да се видят край София; даже се говори, че София е построена от останките на този град. Град Сердика, някога епископско седище, после митрополитско седище, където в 347 г. при папа Юлий I е бил свикан събор ⁵⁶ на 300 отци, в който св. Атанасий, противно на арианите, е бил обявен за невинен. ⁵⁷
Търново	XIII. <i>Търново</i> ⁵⁸ или <i>Терновия</i> е разположен край река Янтра или Искър. Бил е първо епископско, след това архиепископско седище, когато Теодор Ласкарис ⁵⁹ , или, както други пишат, Ласкарис, син на цариградския император, взел за жена дъщерята на българския цар. Но за тези неща ще кажем другде повече: сега това място е недостатъчно.
8	XIV. <i>Толми</i> , обикновено <i>Толмисвар</i> ⁶⁰ , е разположен в залив край Черно море. Бил е някога митрополия и се е числял към тракийската епархия и е бил снабден с прочуто пристанище, където е бил заточен Овидий. Също и св. Никита е прославил този град с апостолските си подвизи. Под римско владичество бил главен църковен град и седище на препрочутия епископ <i>Уфила</i> или <i>Вуила</i> ⁶¹ , за когото споменава св. [Йоан] Златоуст в послание 123-то до Олимпиада, като казва: „Онзи прославен мъж Вуила, когото неотдавна ръкоположих за епископ“, и пр. По свидетелство на Гравий, в <i>Notitia bibliothecarum</i> в една знаменита германска библиотека до наши дни се намират 4 евангелия, преведени на готски език от този прославен епископ. Нещо повече, <i>Олаф Верелиус</i> ⁶² в своята <i>Runographia</i> твърди, че този свети мъж е изобретател на руните или рутенските букви, с които някога са си служили северните народи и си служат и днес народите на Московия.
Тибериопол или Варна	XV. <i>Тибериопол</i> , сега <i>Варна</i> ⁶³ , е град, ползващ се с удобно пристанище, от което се изнасят голямо количество

стоки за Цариград. За него споменава император Андроник Палеолог Стари, казвайки: „Тибериопол или Варна е бил шестдесет и трета митрополия и стана седемдесет и пета“.⁶⁴ За поражението на Владислав III, унгарски крал, ще говорим, като дойдем до лято Христово 1444.

XVI. *Чипровац*, или *Кипровац*⁶⁵, прочут град с разкошен храм, в който чудотворната икона на св. Богородица, която проплакала два пъти там, със сълзите си е прекрекла унищожението на града и народа. Изложена е била за поклонение от страна на благочестивите люде и там братята минорити, спазващи правилото на светия наш отец Франциск от българската духовна провинция, имали манастир и храм, в който се е пазила чудотворната икона, и обслужвали енорията.

Град Чипровац

XVII. *Копиловац*⁶⁶. Бил е също град, но почти изцяло заселен с арнаути, където същата [францисканска] провинция е имала манастир и храм, посветен на светия апостол Петра, и е пасла [бого]верния народ.

9

Копиловац

XVIII. *Железна* или *Ферара*⁶⁷. Град с храм, посветен на св. Марко, и манастир на францисканите от речената провинция.

XIX. *Клисура*⁶⁸. Градът е имал манастир на спазващите правилото на братята минорити от споменатата провинция и храм, посветен на св. Архангел Михаил. За тези четири града като последни поселища на българите католици ще се говори по-обширно, като дойдем до 1688 г.

Освен това не е за пренебрегване украшението на България и на цялата дунавска област, т.е. Траяновия мост, чиито останки и сега могат да се видят при спадане на Дунава⁶⁹. Впрочем от забележителните градове само някои са останали в по-раншното си състояние, а повечето са оставили до наши дни само празно име или нищожни развалини.

ГЛАВА IV

За народите, населявали България преди българите, и за тяхната религия

10

Известно е, че преди идването на българите в Мизия тази провинция е била подвластна на римляните и, както по-долу ще се каже, в нея е била господстваща католическата вяра. После, след като готите и вандалите и много други народи пребродили тези земи, от *Historia miscellana*⁷⁰ ясно личи, че хуните и аварите дошли от своята земя в земите на Скития⁷¹ и Мизия при император Юстиниан и поускали да бъдат приети, за което императорът дал съгласието си. От *Annales Laurisheimens*⁷² личи също, че България са обитавали племената *гудускани* и *тимочани*; защото споменатите летописи казват: „Намираха се там (т.е. в мястото, наречено Харстал) пратеници и на други народи, сиреч на аботритите (които по онова време населявали Влахия) и на Борна, вожда на гудусканите, и на тимочаните, които неотдавна скъсаха съюза си с българите и дойдоха в нашата страна“. От това се заключава, че тези племена са живели известно време с българите и че споменът за тях още съществува: за гудусканите в селото *Гудуска*, което село е разположено край р. Мхауна, а пък за тимочаните както в останките от древния град Тимак, така и в [името на] р. *Тимок*, която е запазила името си и днес и се влива в Дунава. Изглежда, че и двете племена са били славянски и са били наречени с различни имена поради различното си местопребиване.

В България е имало вече католици преди тяхното идване

Имало е там и преди българите други народи и католическата религия вече е господствала, както се вижда от *Regius*, към 369 г.⁷³, където се разказва нещо забележително за св. Никита, извлечено от житието на св. Теодосий Киновиарх, измежду посмъртните съчинения на *Combeficius*⁷⁴, където се чете следното: „Св. Ни-

кута построил четири църкви в оградата на манастира: една прочее, в която голям брой отци извършват отделно богослужение на гръцки език, според както е писано: „жертва на хвала“; и друга, в която бесите на собствения си език въздават на Всевишния Бог обети и молебствия; трета, в която арменците на собствен език принасят жертвоприношения на Господа; четвърта, в която братята, измъчвани от нечистия дух, заедно със своите богослужители, с дължимото страхопочитание въздават благодарност на спасителя Христа. Така прочее от тях седем пъти на ден се изпълнява свещеният канон на Божественото псалмопение. Когато пък трябва да се приеме светото причастие, отначало се започва св. литургия до четенето на св. евангелия, поотделно всеки в собствената си църква: после всички с изключение само на облаганите от нечист дух братя се събират в голямата църква на ползващите гръцки език и там се приобщават с Божествените тайнства“. От това става ясно, че по времето на св. Никита, който през 397 г. по свидетелство на Rosveydus⁷⁵ е заминал от България за Рим на поклонение при гроба на апостолите, вече само в един град, Романциана или Ремесиана (където това е станало), е имало толкова много народности и светият и апостолически мъж е извлякъл обилен душеспасителен плод от своите проповеди.

Доколко пък католическата вяра е била вече разпространена преди идването на българите може лесно да се съди от това, че в царския град Асидия, наречен после Юстиниан по името на родения в него император Юстиниан, е било учредено архиепископско седалище със съгласието на папа Вигилий, на което той подчинил различни провинции от Солунската църква, както това може да се види в самата Юстинианова новела 131, гл. 3, от 541 г.⁷⁶, където се казва така: „От време обаче преблженият архиепископ на нашия роден град Първа Юстиниана винаги е имал под своя власт епископите на провинциите Средиземноморска Дакия и

Св. Никита пос-
троява 4 църкви

Отива в Рим

Разрушава се Охридският храм

12

Прибрежна Дакия, Привалитана, Дардания, Горна Мизия и Панония и те се ръкополагат от него, а самият той се ръкополага от собствения си събор и властва над подчинените си провинции по благоволение на апостолския римски престол според определеното от пресветейшия папа Вигилий“.

Тази архиепископска църква била из основи разрушена, когато Лъв Исавър⁷⁷, раздразнен от решимостта на папите Григорий II⁷⁸ и Григорий III⁷⁹ да почитат светите икони, откъснал от римската патриаршия Илирия, Сицилия и Калабрия и ги присъединил към цариградската [църква].

От тази митрополия, както и от македонските प्रदेशа, българите са били прогонени по времето на цариградския император Василий⁸⁰, както съобщава в кн. 2 на своята История Никифор Григора. От всичко това ясно личи, че България по време на римляните, ако не напълно, то поне в по-голямата си част е била католическа и че чрез варварите и жестоките хуни българите католици са били отчасти прокудени, отчасти избити, храмовете разрушени и религията напълно унищожена.

ГЛАВА V

За многобройните нахлувания на българите в Европа, преди да се установят на определени и постоянни поселения

Че българите не са се установили на постоянно местопребивание в България през 498 г., се доказва ясно от новелата на император Юстиниан, датираща от 541 г. и приведена от нас в предишната глава, тъй като с идването на българите не са могли да просъществуват нито католическата вяра, нито пък самите католици, а е трябвало да се спасяват с бягство. Ако прочее през 541 г. е бил поставен в България архиепископ, това е явно свидетелство, че по онова време католичеството е процъфтявало и езичниците българи не са били още заселени в сегашното си отечество, понеже с идването им би била премахната правоверната религия, нито пък Юстиниан би имал повече някакви права върху родното си място, ако то е било завзето вече от българите. Ще трябва следователно да се види колко пъти българите са нахлували, докато си избрали постоянно местопребивание.

С нашествието на унгарците⁸¹ в Европа в лято Христово 373-то голяма част и от българите, които са граничили с тях, се присъединили към хуните и известно време са воювали под началството на хунския вожд Атила⁸². После, като натрупали огромна плячка и се обогатили с чужди блага, огледали най-добрите места от тази земя, сиреч Мизия, Унгария и Сирмиум⁸³, и се завърнали в страната си, натоварени с плячка. Вследствие на това у тях се породило желание по примера на унгарците да прославят името си и да се обогатят с чуждия труд. И тъй Бог си послужил с Атила и българите, за да накаже християните за техните безчестия и грехове.

Неточно се твърди, че българите навлезли в България през 498 г.

Анастасий става император
13
Подписва решенията на Халкедонския събор

Когато на 7 април 491 г. Анастасий е бил избран за император, Евфемий, председател на византийската църква⁸⁴, който добре е знаел, че той е коварен еретик и твърде способен да смути църковните дела, не е могъл да бъде застапен да го увенчае с императорските знаци, докато не подпише собственоръчно решенията на Халкедонския събор. След като станал император, Лонгин, брат на Зенон⁸⁵, вдигнал въстание срещу съперника си Анастасий, новоизбран и увенчан император, и завързал сражение с него, обаче бил пленен и за наказание ръкоположен за свещеник на Александрийската църква. Друг един пък Лонгин, исавър по произход, под съмнение за сключено съзаклятие с Лонгин бил изгонен заедно с всички исаврийци⁸⁶ (с които някога Зенон, който произхождал от това племе, бил изпълнил столицата). Като събрал прочее извънредно голямо множество както българи, така и от други варварски племена, той извел на бой 150-хилядна войска и бунтувайки се в [Мала] Азия, превземайки градове и крепости, предавайки всичко на огън и меч, причинил огромни щети.

Исаврите се бунтуват в [Мала] Азия
Анастасий ги разбива

Въпреки многочислеността им, изпрацайки срещу тях войските си, Анастасий им нанесъл страшно поражение и обезглавил пълководеца им Лонгин със съзаклятниците, пленени в една крепост, а главите им, заедно с пленените исаврийци, изпратил в Цариград.

Затъва в престъпления

Възгордян от тази победа, той отпразнувал с голяма пищност в столицата своя триумф. Като затвърдил властта си, той станал ненавистен на Бога и хората, намесвал се престъпно в църковните дела, радващ се, ако църквата страда от разколи и секти, тъй като самият той е бил от сектата на манихеите или акефалите, по-скоро от всичките, или никаква религия.⁸⁷ Той изтръгнал прочее насилствено собственоръчното си писание, в което чрез своя подпис потвърждавал [решенията на] Халкедонския събор⁸⁸, та не само чрез разпоредби, но и чрез оръжие да принуди верните към общение с еретиците и така ония, които оставали

14